

Cu Al. Kirițescu despre . . . 70 . . .

Al. Kirițescu a împlinit la 28 martie 70 de ani. Odată asigurați că nu se va supăra de publicitatea indiscrețiilor noastre biografice, am solicitat cunoscutului „părinte” al „Gaițelor” o întâlnire pe teme „dramatice”. E firesc ca la această aniversare să fi încercat o excursie biografică în cea mai caldă tovarășie: aceea a posesorului ei.

Articolele omagiale au relevat la timpul lor valoarea dramaturgului, i-au încrustat personalitatea în configurația literaturii noastre. Modestele rinduri de mai jos se vor o contribuție la o viitoare istorie a literaturii și teatrului; să-i dăm deci cuvântul autorului:

— Pare curios, dar mi-am început activitatea literară de-a dreptul cu o piesă de teatru, *Invinșii*. Data premierei: 18 ianuarie 1914. Aveam 26 de ani și eram inspector la Teatrul Național din București, angajat fiind de profesorul meu de franceză de la Universitate, directorul Pompiliu Eliade (am studiat filozofia ca obiect principal, franceza secundar). Eram atât de legat de teatru, încît locuiam chiar în incinta Naționalului, într-o cămăruță modestă.

Spectacolul s-a jucat numai de patru ori, deși avea în distribuție pe Al. Demetriade, Tony Bulandra, I. Livescu, I. Iancovescu, Al. Mihalesco, Lucia Sturdza Bulandra, Mărioara Zimniceanu.

Explicația eșecului poate fi găsită în atmosfera zilei în care a avut loc premiera: erau alegerile pentru Colegiul I la Cameră. Bucureștiul avea aerul unui oraș părăsit, cu bătauși circulînd gălăgioși pe străzi, cu casele zăvorâte și storurile trase, cu localurile goale și, bineînțeles, și cu sala Teatrului Național... goală.

Rețin totuși de la această amară primă întâlnire cu spectatorii, cronică lui P. Locusteanu, care, cred eu, seziza linia artistică pe care aveam să o urmez consecvent toată viața în creația mea. Citez: „A căutat să se apropie cît mai mult de izvorul realității, și-a aplecat urechea pe inima omenească și numai după ce a fost pătruns de clocotul vieții complexe, după ce și-a simțit auzul și vederea îmbibate de zvon și priveliști prinse din observația directă a lumii, numai atunci s-a șternut pe lucru”.

Eșecul, poate, m-a făcut să renunț la teatru aproape patru ani.

...Vreme în care am făcut gazetărie. Intens, variat, scriind cronici, recenzii, instantanee umoristice la „Rampa“ (semnând acolo „Negustorul de figurine“, Kiral etc.); apoi, la chemarea lui E. Fagure, la „Adevărul“ (în urma unui articol-șarjă la adresa piesei lui Bataille : *Maman Colibri*), unde am început seria incrustațiilor din rubrica „Balta cu broaște“, semnate Cadet Russel. Ca gazetăr de teatru, poate paradoxal, scriam despre sală, despre staluri, balcoane și galerii cu public, dar despre scenă, spectacol... nu ! Este perioada în care am scris și o serie lungă de pamflete politice în „Cuvîntul“ la adresa unor politicieni ca I. G. Duca, Maniu, Boilă, etc., stîrnind dușmăni ce aveau să se răsfrîngă asupra activității mele literare.

.....

Da, *Gaițele* am scris-o la Craiova, în 1930. Eroii i-am cunoscut bine, prea bine, mi-au fost poate chiar prea... familiari... Piesa am scris-o pe nerăsuflăte : în trei săptămîni.

S-a jucat, apoi, imediat la teatrul condus de soții Bulandra, în regia lui Soare Z. Soare, cu Lucia Sturdza Bulandra, Tony Bulandra și Mania Antonova în rolurile principale. Piesa s-a jucat cu titlul *Cuib de viespi* și, în locul actualului act III, avea doar un tablou final : plecarea lui Mîrcea la parastasul soției sale.

Apoi, piesa s-a reluat la Teatrul Național în anul 1933, în regia inspirată a lui V. Enescu, făcînd „serie“.

Critica a fost defavorabilă piesei, adesea insultătoare ; se ridicase un adevărat cor, care mă acuza că am dramatizat „monstruos“, că n-am putut stăpîni „pamfletarul“ din mine, că am calomniat marea boierime craioveană. Și totuși, piesa s-a jucat de 70 de ori.

.....

A urmat după aceea piesa *Florentina*, o comedie cu tente de dramă, jucată la Național de Maria Filotti, Ion Sirbu, George Demetru, Elvira Godeanu. Cu implicații sociale, piesa nu a avut succes de public, așa cum nu a avut deloc *Lăcustele*, următoarea mea lucrare (jucată de Sonia Cluceru, N. Soreanu, Elvira Godeanu, Pop Marțian, Marietta Sadova), o satiră la adresa boierimii decăzute care trăia din expediente. Se nota în cronici că teatrul meu a izbit prin noutate și agresivitate. De fapt, căutam de pe atunci să descopăr omul, omul simplu, generator de drame și comedii.

Un fapt : cunoscusem o prințesă Ghica ce s-a invitat la premiera piesei mele *Florentina*. De la prima scenă în care apare o servitoare, prințesa s-a întors cu spatele în fotoliul ei de orchestră, pentru a-mi șopti apoi în franțuzește la pauză :

„— Ce oroare ! Oameni, mojici. După nume, credeam că e o bucată care se petrece la Florența“.

.....

— Apoi încă un eșec : *Borgia* la Teatrul Național, cu Romald Bulfinski, G. Calboreanu, A. Pop Marțian, Maria Ventura (în travesti). A șocat în această piesă imaginea unui papă, altfel decît cel zugrăvit în fresce, fără tiară și litieră, un papă om de rînd, care a surprins poate neplăcut ; nu a avut succes nici Ventura în travesti.

În epoca războiului, piesa *Intermezzo spaniol* mi-a adus de-a dreptul neplăceri. A fost suspendată după a treia reprezentație, la cererea guvernului și a ambasadei franchiste, pentru „insulte la adresa falangei, pentru profanarea războiului sfînt“. Consecința : concentrat, am fost trimis undeva în surghiun.

În ultimele luni ale războiului, am scris la Predeal *Dictatorul*, satiră la adresa clicii antonesciene din anii războiului.

Piesa s-a jucat imediat după 23 August în spectacolul de „ora 5“ la Opera Română.

În ajunul lui 23 August mă consideram un autor *sfirșit*. Critica mă considerase mai de mult un dramaturg lichidat. Cred că s-au înșelat. Datorită structuralei întineriri a societății noastre, chemărilor la muncă adresate scriitorilor tineri și maturi, am început să scriu din nou, mai mult, mai curajos, Astfel încât, dacă pînă la 23 August, cu toate piesele mele, eram totuși considerat un permanent debutant, după această dată am devenit un muncitor pătimaș și consecvent. Acestei epoci îi datoresc marile mele succese: *Nunta din Perugia* și *Michel Angelo*. Ceea ce nu m-a împiedicat ca, întorcîndu-mă spre actualitate, să scriu 14 piese (într-un act, două sau trei), tratînd, și rezolvînd cred artistic, probleme dintre cele mai actuale: înfrățirea dintre naționalitățile conlocuitoare, înjgheizarea gospodăriilor agricole de stat, înființarea cooperativelor etc.

— Angajat în opera de tălmăcire în limba noastră a capodoperelor literaturii ruse și sovietice, m-am străduit să redau într-o cît mai corespunzătoare limbă artistică romînească, operele de teatru ale lui Gorki, Lev Tolstoi, A. Tolstoi, precum și numeroase alte piese sovietice. În aceeași perioadă am scris *Marseilleza*, o frescă a revoluției din 1789, dornic să restabilesc în adevăratul lor rol politic, istoric și social, portretul și faptele celor doi mari „nedreptățiți“ de istoria burgheză: Marat și Robespierre. Poate, e interesant să mai notez că, în aceeași perioadă, am scris și o nouă versiune dramatică a *Damei cu camelii*. Aceasta, pentru că am socotit că esența tematică a piesei lui Dumas nu e depășită de vreme și că doar expresia ei se cerea îmbogățită...

— Am fost de multe ori întrebat de măsura în care anii petrecuți în Italia s-au făcut resimțiți în piesele mele din ciclul numit al „Renașterii“. De fapt, șederea mea în Italia a fost mai mult o confruntare pentru ceea ce simțisem dramatic de mult.

N-am să uit niciodată impresia pe care am simțit-o, pătrunzînd în apartamentul Borgia din Vatican, pe ai cărui pereți mai scliffeau încă frescele lui Pinturicchio, reprezentînd între altele și pe Lucrezia Borgia, care, departe de a fi feroasa otrăvitoare din piesa lui Hugo, era o fetiță cu păr de aur, surizătoare și timidă.

Așa am conceput și eu personajul în piesa mea și critica mi l-a imputat aspru.

— altă lucrare care m-a preocupat multă vreme a fost *Moș Teacă*, imaginea scenică a celebrului erou al lui Bacalbașa. Consider încă utilă reprezentarea dramatică a acestui erou și aștept teatrul care îi va da viață... Cred că Giugaru ar face o frumoasă creație interpretîndu-l.

— „Piese mici“ și stilizările mi-au cerut ani de muncă, pînă cînd am reușit să dau viață unui gînd care mă urmărea din adolescență: *Ruxandra și Timotei*. Idila de dragoste despre care luasem cunoștință încă în clasa a VI-a de liceu, mă obseda. A-i da veșmintul unei poezii dramatice devenise pentru mine o necesitate vitală în cariera mea creatoare. M-am „eliberat“ de obsesie odată cu terminarea poemului. Știu că mulți au fost surprinși văzînd că poemul e scris în versuri; mă încumet să socotesc surpriza

lor neîntemeiată. Eu am fost stăpînit de fior poetic și de „muzică” interioară și în *Michel Angelo, Nunta din Peruggia...*

— Piesa într-un act poate și trebuie să fie realizată artistic, deoarece într-un spațiu de timp foarte redus, trebuie să pună probleme, dar să le și rezolve. E nevoie de un spirit creator de sinteză, cu care cred că studiile mele filozofice m-au familiarizat.

Cusurul multor autori tineri — l-am avut și eu — este că servesc spectatorului, care crede că drama s-a încheiat, încă și încă o prelungire care alterează interesul dramatic.

— Pînă la 23 August nu am fost tipărit (cu excepția *Intermezzo*-ului, confiscat însă de la editură).

Dintre marile mele bucurii fac parte și volumele tipărite la E.S.P.L.A. — volumul de teatru și *Gaițele, Ruxandra și Timotei*.

Sper — și, firește, doresc — ca încă anul acesta să văd ieșind din tiparniță și al doilea volum de teatru.

— Am fost întrebat adesea care e „gaița” mea preferată: Aneta Duduleanu, în interpretarea regretatei Sonia Cluceru. Totuși, o impresie plăcută mi-au făcut și interpretele din spectacolele de la Orașul Stalin, Galați, Iași, Craiova.

Ca orice piesă mult jucată, s-a format o „tradiție” cu privire la interpretarea rolurilor: Mircea, Wanda, Margareta.

Aș vrea să menționez reușitul spectacol cu *Gaițele* al secției maghiare din Oradea. De altfel, *Gaițele* a împlinit la București 599 de spectacole. Păcat că tocmai în ajunul celui de al 600-lea s-au ivit nu știu ce deficiențe tehnice... Sper că se vor rezolva !...

— Am încredere în viitorul dramaturgiei noastre și voi lupta din toate puterile pentru a-mi „dezice” calendarul. Sînt partizanul cunoașterii adînci a realității, nu din birou, ci în mijlocul vieții. Regret din suflet că sănătatea (și, din păcate, anii) nu-mi permit să părăsesc odaia mea de lucru. O asemenea claustrare în odaie mi se pare însă condamnată la scriitorii sub... 70 de ani. Renăscut ca scriitor, după 23 August, pășesc, cu conștiința unei misiuni ce se vrea încă împlinită, pragul celui de al optulea deceniu. Mă stimulează o tinerete pentru care sînt recunoscător partidului, oamenilor muncii, spectatorilor mei dragi.

Al. P.